

Electronische communicatie en Europese politiek

Aan het verbeteren van de relatie tussen kiezers en gekozenen wordt in Brussel en Straatsburg weinig tot niets gedaan. Het digitaliseren van communicatie- en informatiestromen kan in Europa een bijdrage leveren aan het vergroten van het geloof in Europa.

Ik behoor tot die mensen die het gebruik van de nieuwe mogelijkheden niet schuwen. Ik experimenteer mee en ken dus de voor- en nadelen van de palmtop met modem etc. aangesloten op de GSM ten opzichte van potlood en papier en het telefoon-toestel met draaischijf. Mijn kantoor past in de zakken van mijn colbert, de informatie van de hele wereld ligt letterlijk binnen handbereik. Het moet alleen nog werken op het moment dat ik het nodig heb en dat valt nog wel eens tegen, in tegenstelling tot papier en potlood die altijd beschikbaar zijn en werken.

Informatie is net als tijd. Het is in overvloed beschikbaar, je moet er alleen goed gebruik van kunnen maken. Wat doe je met tijd die je wint door extra snelheid van handelen? Wat doe je met extra informatie, die je langs elektronische weg beschikbaar krijgt?

De informatierevolutie verandert onze samenleving ongetwijfeld, maar we moeten niet overdrijven. De basis blijft

namelijk hetzelfde: communicatie tussen mensen op basis van beschikbare informatie.

Een van de storende elementen in de discussie over de informatiemaatschappij is dat er teveel *science fiction* bijkomt.

Zelfonderzoek noodzakelijk

De informatiemaatschappij is een onderwerp dat het Europees

Parlement uitermate bezighoudt. Europa geeft de toon aan in de discussie en het is vanzelfsprekend dat de ordeningen op dit gebied een Europese basis hebben, omdat elektronische informatie nu eenmaal geen grenzen kent. In het Parlement wordt vaak gediscussieerd over de informatie-samenleving

en alles wat daarmee samenhangt. Allerlei onderwerpen passeren de revue, van de telematica-verbindingen tussen overheden, de transeuropese telecommunicatie-netwerken, de mediaconcentratie, databankgegevens, ISDN-netwerken tot de auteursrechten toe. Er is echter geen coherent beleid

Dr. P.L.M. Pex

op dit gebied bij de Europese Commissie. Ieder directoraat-generaal heeft wel een link met de informatiesamenleving. Gevolg is dat het allemaal erg verkokerd toegaat. Ik roep vaak waarom er niet één speciaal directoraat-generaal voor dit soort zaken is.

Europa, de Europese Unie is zelf ook onderwerp van informatieverkrijging en informatieverstrekking. Er gebeurt veel in Brussel en Straatsburg waar de kiezer geen weet van heeft en er gebeurt veel in de Europese regio's, waar de Europese bureaucratie te weinig vanaf weet. De hekkende band tussen kiezer

en gekozen, tussen bestuurder en bestuurde op het Europees niveau is voor veel verbetering vatbaar. Alle instellingen van de Europese Unie moeten naar mijn mening hun informatie- en communicatiebeleid aan een ernstig zelfonderzoek onderwer-

pen, de activiteiten aanpassen aan de eisen van deze tijd en gebruik maken van de moderne hulpmiddelen, dus vooral ook die welke de informatiemaatschappij biedt.

Ik heb onlangs EU-commissaris Oreja geschreven dat zijn informatiebeleid niet functioneert. Dit was niet zoer bedoeld als kritiek, maar als een constatering van een feit, namelijk dat de Europese burger niet of zeer onvoldoende op de hoogte is van wat de instellingen van de Europese unie voor hem betekenen en doen. Bij communicatie geldt alleen het resultaat.

Een modern voorbeeld van slechte informatie vormen de satellietuitzendingen van de plenaire vergaderingen van het Europees Parlement. Alles wat gezegd wordt in Brussel en Straatsburg in deze vergaderingen wordt op de satel-

liet uitgezonden, dus ook naar Nederland. Maar wie heeft er in Nederland een schotel?

Sommige uitzendingen blijken gecoörderd te zijn en een Nederlandse vertaling ontbreekt. Dit zal ik nader aan de orde stellen in de commissie.

Omgekeerd is de informatie naar de instellingen toe ook slecht geregeld. Vele leden van het Europees Parlement zijn door drukke werkzaamheden nauwelijks in staat de achterban voldoende te bezoeken. Ieder bezoek kost, vanwege de grote afstanden veel tijd.

Het werk van de leden van het Europees Parlement is een constante keuze tussen je thuis laten zien of je werk in Brussel goed doen. Wij praten in het Europees Parlement over de democratisering van de Turkse samenleving, voor het verbeteren van de situatie in de voormalige

Sowjet-Unie hebben we democratiseringsprogramma's, maar ter verbetering van onze eigen democratie, de relatie tussen de Europese kiezer en de gekozenen doen we weinig tot niets.

De communicatie in de Europese Unie wordt naast de fysieke afstanden gehinderd door taal- en cultuurverschillen. Boeiend om die te overbruggen, maar er wordt weinig succes geboekt. En als de leden van het Europees Parlement daartoe de Unie afreizen dan wordt hun het doen van snoepreizen verweeten.

De kloof dichten?

Bovengenoemde problemen in de communicatie kunnen stellig gedeeltelijk worden opgelost door gebruik te maken van de hulpmiddelen die de moderne electronica biedt. Daarbij moet als

---

**Politieke partijen
kunnen blijven,
maar hun
werkmethode zal
danig veranderen.**

---

uitgangspunt dienen dat alle burgers kunnen beschikken over de verworvenheden van de informatiemaatschappij, hun zelfbeschikkingsrecht op informatie kunnen uitoefenen en ook qua budget en kosten hun geen belemmeringen in de weg worden gelegd. Het is dus meer een zaak van organisatie en budget, dan van technische mogelijkheden, want wat dit laatste betreft is de *sky de limit*.

De informatiekloof is dus best wel te dichten. Maar hoe staat het met de communicatiekloof? Hoe interactief kan de burger gemaakt worden in het Europese politieke proces? Op dit moment laat de activiteit van de burger naar Europa toe te wensen over. Het opkomstpercentage bij de laatste verkiezingen is daar een voorbeeld van. Als het zaken betreft die de burger raken dan is er meer activiteit.

Het aantal petities is de laatste jaren verhoogd van 100 tot 1500 per jaar, maar ook hier is het absolute getal laag

te noemen in vergelijking tot wat op nationaal niveau gebeurt. Ook hier is het een zaak van informatie en gebrek aan communicatiemiddelen. Hoe kunnen de leden van het Europees Parlement besluiten nemen conform de gedachten van hun kiezers? Moeten ze alleen afgaan op wat de kranten schrijven en wat de lobbyisten vertellen? Ook hier kan de electronica te hulp worden geroepen om afstanden te overbruggen.

Einde representatieve democratie?

We leven in tijden van grote verandering, een tijd van een nieuw begin. De evolutie van de democratie begon ten tijde van de Grieken. Zijn wij nu aan het einde gekomen van de fase van de vertegenwoordigende democratie. Eeuwenlang hebben we mensen uitgezonden om ons te vertegenwoordigen in het 'verre' Den Haag en, iets minder lang, in Brussel.

De heren (v.l.n.r.) Pex, Snellen, Van de Donk en Van Gemij maken deel uit van het forum tijdens de conferentie 'Politici en kiezers onder handbereik'. (foto Mieke Schlaman)

De nieuwe tijden roepen een aantal vragen op: hebben we geen vertegenwoordigers meer nodig die uitmaken wat goed voor de kiezer is? Deze kunnen immers beschikken over dezelfde informatie en kennis als hun vertegenwoordigers en ook nog op hetzelfde ogenblik.

Is het alleen nog maar een kwestie van organisatie? De informatie-maatschappij heeft de mogelijkheid geschapen dat een ondernemer en een politicus met een *laptop*, een modem en de juiste *software* zaken kunnen doen en kunnen communiceren over de hele wereld zonder zichzelf daadwerkelijk fysiek te hoeven verplaatsen.

Is de plaats waar men zich bevindt daarmee irrelevant geworden? Democratie ontwikkelde zich tot representatieve democratie juist doordat de schaal en de afstand tussen een gebeurtenis en het tijdstip waarop de mensen ervan op de hoogte werden gesteld nogal verschilde. Nu kan ieder die dat wil snel bepaalde informatie opvragen. Zo wordt de democratie dus meer direct. Sommigen, zoals Naisbitt, zijn ervan overtuigd dat de vrije markteconomie gevolgd zal worden door de vrije door consumenten gestuurde markt en een door consumenten gestuurde democratie.

Politici missen wat dit betreft het inzicht in de ontwikkeling. Het heeft te maken met de terugval van de macht en de omschakeling van de macht van de staat naar de macht van de burger. Het is een ongestructureerd, ietwat chaotisch proces. Van verticaal naar horizontaal. Van hiërarchie naar netwerken. Globalisering van de economie en de mogelijkheden die de telecommunicatie biedt versterken elkaar.

Politiek is in dat proces blijkbaar steeds minder belangrijk voor de mensen aan-

gezien ze steeds meer controle over hun eigen leven krijgen. In de post-representatieve democratie representeren de mensen zichzelf en wordt uiteindelijk iedereen politicus. Aldus Naisbitt. Ik kan en wil het niet met deze opvatting eens zijn. Die opvatting geeft teveel eer aan de mogelijkheden van de nieuwe media. Natuurlijk komen er nieuwe mogelijkheden, maar die moeten ook nog eens willen worden benut door de burgers.

Burgers houden behoefte aan politiek en politici. Ze zullen echter de nieuwe middelen kunnen en willen gebruiken om zich intensief met het doen en laten van de politiek en de politici bezig te houden.

Of de politiek het nu wil of niet; de technische vooruitgang op het gebied van informatie en communicatie gaat de methode van werken van de politiek veranderen. De typemachine deed de stukken ontstaan in het parlementaire werk, de fotokopieermachine de papiervloed, de fax de snelle informatie-uitwisseling en de nieuwe media de interactiviteit van de burger met de politiek.

De vraag die men kan stellen is of de relatie tussen kiezer en gekozenen er een wordt van *point to point* of dat er een schakel zal blijven van de politieke organisatie en de politieke partijen. Mijn opvatting is dat zowel de politiek als de politieke partijen een rol moeten blijven vervullen. Daarvoor zijn een aantal redenen te noemen. De kiezer heeft behoefte aan meningsvorming en uitwisseling van gedachten. Op basis van informatie alleen kan men geen standpunten formuleren. Er moet ook nog nagedacht worden. Mensen zijn geen computers. Er moet een toetsing zijn van informatie op algemene uitgangs-

punten. Daar heb je een politieke beweging voor nodig.

Verder bestaat het gevaar dat politici zich zonder politiek referentiekader te veel gaan fixeren op de kiezer. Men stelt alleen die dingen voor waarvan men weet dat de kiezer ze goed vindt. Politici zullen dan niet meer door de zurc appel heen bijten als dat nodig is. Dat is een slechte zaak. Van besturen zou geen sprake meer zijn.

Politieke partijen kunnen blijven, maar hun werkmethode zal danig veranderen.

Geen besluiten meer op basis van wat in kleine rokerige zaaltjes met enkele mensen over de kandidatenlijst is gezegd. Geen partijraad meer die tegen de mening van de leden en de kiezers besluiten neemt. Geen parlement meer dat kan besluiten zonder dat het weet hoe de kiezer over de zaken denkt.

De multimedia geven ongekende mogelijkheden aan de manier waarop mensen kunnen reageren op de berichtenstroom die hun tegemoet komt. Interactiviteit is het trefwoord. Nu nog wordt de ontwikkeling geremd door de archaïsche wijze waarop de elektronische informatie wordt verstuurd. Zodra de digitale televisie-kabel er is breekt het echter los. Op hetzelfde moment dat de digitale kabel-tv er is kan iedereen met z'n afstandsbediening stemmen, ook hij of zij die van computers geen verstand hebben. Dat maakt het noodzakelijk een nieuwe kijk op de bestuurlijke vernieuwing te ontwikkelen en de meningsvorming over zaken als het referendum op z'n minst te herzien.

Of de politiek wil of niet, de interactiviteit komt er aan. Van een Rotterdamse wethouder heb ik geleerd dat je in de politiek het onvermijdelijke niet moet tegengaan, maar moet koesteren. Voormalig Amerikaans presidentskandidaat Ross Perot gaat zelfs zover dat hij de elektronische snelweg wil gebruiken voor een 'druk op de knop'-democratie. Het doen en laten van politiek wordt in dit model voortdurend beloond en/of bestraft door burgers tijdens permanente elektronische referenda. Dat gaat mij te ver.

Raadgevende referenda, beter gezegd elektronische enquêtes, zullen echter gehouden worden, binnen of buiten de parlementaire democratie. Of deze vorm van democratie zal kunnen blijven bestaan of dat deze onverhoopt vervangen wordt door de directe democratie hangt af van de wijze waarop de politiek

en de politieke partijen inspelen op de nieuwe mogelijkheden.

De elektronische raadpleging zal derhalve als een nieuw verschijnsel moeten worden geaccepteerd, ondanks alle soms terechte bezwaren.

Ook zonder acceptatie zullen ze gehouden worden, omdat ze gemakkelijk te organiseren zijn, waarschijnlijk in grote frequentie.

De helpende hand van de electronica

Nog even terug naar Europa. Teledemocratie heeft nog niet op de Europese agenda gestaan. Volkomen ten onrechte, omdat juist de moderne technieken benut kunnen worden om een aantal problemen betreffende de democratisering van de Europese Unie

---

**De elektronische
raadpleging moet
ondanks alle soms
terechte bezwaren
als nieuw
verschijnsel worden
geaccepteerd.**

---

te kunnen oplossen.

In Europa moet meer rekening gehouden worden met de wensen en noden van de burger. Die burger moet directer worden geïnformeerd over wat Europa voor hem doet en hoe Europa elke dag weer zijn dagelijks leven beïnvloed. Het digitaliseren van communicatie- en informatiestromen kan in Europa een bijdrage leveren aan het vergroten van het geloof in Europa.

Communicatie met de burger moet ook elektronisch kunnen geschieden. Het taalprobleem is dan op te lossen. De burger kan desgevraagd zijn mening kenbaar maken aan het Europees Parlement, of hij nu in Brussel, Straatsburg, Parijs of Gran Canaria of aan de Noordkaap in Finland woont. Voor het Europees Parlement kan men echt elektronisch gaan stemmen. Dat zal de participatie vergroten.

Electronische communicatie zal een prikkel vormen om bij de Europese instellingen echt over te gaan tot meer transparantie en doorzichtigheid. 'Brussel is binnen handbereik' zou de slogan moeten zijn. De burger kan vanuit zijn huiskamer toegang krijgen tot Europese informatie per televisie. Voor alle Europese burgers is Brussel dan even dichtbij.

Politieke partijvorming op Europees niveau staat nog in de kinderschoenen en dat heeft zeker te maken met het hiervoor genoemde falen van de democratisering, respectievelijk federalisering. De op handen zijnde uitbreiding met de landen van Midden- en Oost-Europa zal het gemis aan Europese partijvorming nog groter maken. Ook hier kan de electronica stellig de helpende hand bieden.

Maar al dat elektronische gedoe is alleen maar een middel, geen doel en ze-

ker geen gerede oorzaak om het parlementaire systeem om zeep te brengen.

Drs. P.L.M. Pex is namens het CDA lid van het Europees Parlement.